

SEANCES DU JEUDI 28 JANVIER 1993
VERGADERINGEN VAN DONDERDAG 28 JANUARI 1993

ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

MATIN

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 1461.

DECES D'UN ANCIEN SENATEUR:

Page 1461.

REVISION DE LA CONSTITUTION:

Propositions de réforme du Sénat.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Arts, Lallemand, Erdman, Pedé, Benker, rapporteurs, Pedé, p. 1461.

APRES-MIDI

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 1471.

COMMUNICATIONS:

Page 1471.

1. Cour d'arbitrage.

2. Budget administratif.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1992-1993
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1992-1993

OCHTEND

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 1461.

OVERLIJDEN VAN EEN OUD-SENATOR:

Bladzijde 1461.

HERZIENING VAN DE GRONDWET:

Voorstellen tot hervorming van de Senaat.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Arts, Lallemand, Erdman, Pedé, Benker, rapporteurs, Pedé, blz. 1461.

NAMIDDAG

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 1471.

MEDEDELINGEN:

Bladzijde 1471.

1. Arbitragehof.

2. Administratieve begroting.

PETITIONS:

Page 1471.

PROPOSITIONS DE LOI (Prise en considération):

Pages 1472 et 1496.

M. L. Maertens et consorts. — Proposition de loi régissant le contrat d'organisation de voyages et le contrat d'intermédiaire de voyages.

MM. Cuyvers et Bougard. — Proposition de loi interdisant le commerce des animaux capturés à l'état sauvage et limitant le commerce des animaux sauvages élevés par l'homme.

M. Hatry. — Proposition de loi concernant l'octroi d'une invalidité forfaitaire de 10 p.c. en faveur de tous les résistants armés reconnus pour une période d'un an minimum.

QUESTIONS ORALES:

Question orale de M. Van Aperen au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « la répartition des services d'incendie selon des zones ».

Orateurs: M. Van Aperen, M. Tobbacq, ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, p. 1472.

Question orale de M. Didden au ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement sur « l'engagement de contractuels par le ministère de la Santé publique et de l'Environnement ».

Orateurs: M. Didden, M. Moureaux, ministre des Affaires sociales, p. 1473.

Question orale de M. Snappe au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « la prospection pétrolière en Somalie et l'aide humanitaire ».

Orateurs: M. Snappe, M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, p. 1473.

Question orale de M. De Croo au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « la position de la Belgique à l'égard du Rwanda ».

Orateurs: M. De Croo, M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, p. 1474.

Question orale de M. de Donnée au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « les tergiversations dans la mise en œuvre du syndicat d'étude du RER ».

Orateurs: M. de Donnée, M. Coëme Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques, p. 1475.

Question orale de Mme Van Cleuvenbergen au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques et au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « les bâtiments du palais de justice de Tongres ».

Orateurs: Mme Van Cleuvenbergen, M. Coëme, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques, p. 1476.

VERZOEKSCRIFTEN:

Bladzijde 1471.

VOORSTELLEN VAN WET (Inoverwegingneming):

Bladzijden 1472 en 1496.

De heer L. Maertens c.s. — Voorstel van wet tot regeling van het contract tot reorganisatie en reisbemiddeling.

De heren Cuyvers en Bougard. — Voorstel van wet houdende een verbod van handel in in het wild gevangen dieren en beperking van de handel in door de mens gekweekte wilde dieren.

De heer Hatry. — Voorstel van wet betreffende de toekenning van een forfaitair invaliditeitspercentage van 10 pct. aan alle leden van het gewapend verzet die voor een periode van ten minste één jaar in die hoedanigheid zijn erkend.

MONDELINGE VRAGEN:

Mondelinge vraag van de heer Van Aperen aan de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken over « het vormen van regio's bij de brandweer ».

Sprekers: de heer Van Aperen, de heer Tobbacq, minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 1472.

Mondelinge vraag van de heer Didden aan de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over « de indienstneming van contractuelen door het ministerie van Volksgezondheid en Leefmilieu ».

Sprekers: de heer Didden, de heer Moureaux, minister van Sociale Zaken, blz. 1473.

Mondelinge vraag van de heer Snappe aan de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de aardolieprospectie in Somalië en de humanitaire hulp ».

Sprekers: de heer Snappe, de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, blz. 1473.

Mondelinge vraag van de heer De Croo aan de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de Belgische houding tegenover Rwanda ».

Sprekers: de heer De Croo, de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, blz. 1474.

Mondelinge vraag van de heer de Donnée aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « het uitblijven van maatregelen betreffende het bureau dat belast zal worden met het onderzoek van de uitvoerbaarheid en de financiering van het Brusselse voorstadsverkeersnet ».

Sprekers: de heer de Donnée, de heer Coëme, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven, blz. 1475.

Mondelinge vraag van mevrouw Van Cleuvenbergen aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven en aan de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « de gerechtsgebouwen van Tongeren ».

Sprekers: mevrouw Van Cleuvenbergen, de heer Coëme, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven, blz. 1476.

Question orale de M. Peeters au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « les grèves aux chemins de fer ».

Orateurs: M. Peeters, M. Coëme, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques, p. 1477.

Question orale de M. Taminiaux au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « la responsabilité du fait des produits défectueux ».

Orateurs: M. Taminiaux, M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 1477.

REVISION DE LA CONSTITUTION:

Propositions de réforme du Sénat.

Discussion générale (Reprise). — *Orateurs:* MM. Monfils, Arts, Pataer, Cerexhe, Lozie, Desmedt, Verreyken, p. 1478.

PROPOSITIONS DE LOI (Dépôt):

Page 1496.

M. Hatry. — Proposition de loi concernant l'octroi d'une invalidité forfaitaire de 10 p.c. en faveur de tous les résistants armés reconnus pour une période d'un an minimum.

M. Lenfant. — Proposition de loi imposant aux clubs et organisateurs de manifestations dites « à risques » le coût de la sécurité.

INTERPELLATIONS (Demandes):

Page 1496.

M. Ulburghs au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « le point de vue de la Belgique dans l'affaire des 415 expulsés palestiniens, à l'occasion de la visite de Shimon Perez à la Communauté européenne en février ».

M. de Donnée au Premier ministre sur « la détérioration de la situation économique du pays, ses conséquences sur l'emploi, le chômage, le plan de convergence européen, le budget et la sécurité sociale ».

M. Vermeiren au ministre de la Défense nationale sur « la situation des derniers miliciens ».

Mondelinge vraag van de heer Peeters aan de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « de stakingen bij de spoorwegen ».

Sprekers: de heer Peeters, de heer Coëme, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven, blz. 1477.

Mondelinge vraag van de heer Taminiaux aan de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken ».

Sprekers: de heer Taminiaux, de heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 1477.

HERZIENING VAN DE GRONDWET:

Voorstellen tot hervorming van de Senaat.

Algemene bespreking (Hervatting). — *Sprekers:* de heren Monfils, Arts, Pataer, Cerexhe, Lozie, Desmedt, Verreyken, blz. 1478.

VOORSTELLEN VAN WET (Indiening):

Bladzijde 1496.

De heer Hatry. — Voorstel van wet betreffende toekenning van een forfaitair invaliditeitspercentage van 10 pct. aan alle leden van het gewapend verzet die voor een periode van ten minste één jaar in die hoedanigheid zijn erkend.

De heer Lenfant. — Voorstel van wet strekkende om de veiligheidskosten bij evenementen met een verhoogd risico te laten dragen door de clubs en de organisatoren.

INTERPELLATIES (Verzoeken):

Bladzijde 1496.

De heer Ulburghs tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « het standpunt van België inzake de 415 uitgewezen Palestijnen, naar aanleiding van het bezoek van Shimon Perez aan de Europese Gemeenschap in februari ».

De heer de Donnée tot de Eerste minister over « de verslechterde economische toestand van ons land en de gevolgen daarvan op de werkgelegenheid, de werkloosheid, het Europees convergentieplan, de begroting en de sociale zekerheid ».

De heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over « de situatie van de laatste dienstplichtigen ».

1460

N. 50

SEANCE DU MATIN — OCHTENDVERGADERING

PRESIDENCE DE M. MOUTON, PREMIER VICE-PRESIDENT VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER MOUTON, EERSTE ONDERVOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 5 m.
De vergadering wordt geopend om 10 h 5 m.

CONGES — VERLOF

MM. Collignon, pour d'autres devoirs; Dewulf, Evers et Van Thillo, pour raison de santé, demandent un congé.

Verlof vragen: de heren Collignon, wegens andere plichten; Dewulf, Evers en Van Thillo, om gezondheidsredenen.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

M. Laverge, pour d'autres devoirs, demande d'excuser son absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heer Laverge, wegens andere plichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

DECES D'UN ANCIEN SENATEUR OVERLIJDEN VAN EEN OUD-SENATOR

M. le Président. — Le Sénat a appris avec un vif regret le décès de M. Georges Neuray, ancien sénateur provincial de Namur et de Brabant.

De Senaat heeft met groot leedwezen kennis gekregen van het overlijden van de heer Georges Neuray, gewezen provinciaal senator voor Namen en Brabant.

Votre Président adresse les condoléances de l'assemblée à la famille de notre regretté ancien collègue.

Uw Voorzitter betuigt aan de familie van ons betreurd gewezen medelid het rouwbeklag van de vergadering.

HERZIENING VAN DE GRONDWET REVISION DE LA CONSTITUTION

VOORSTELLEN TOT HERVORMING VAN DE SENAAT

Algemene bespreking

PROPOSITIONS DE REFORME DU SENAT

Discussion générale

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van de voorstellen tot hervorming van de Senaat.

Nous abordons l'examen des propositions de réforme du Sénat.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de heer Arts die verslag uitbrengt over de herziening van de artikelen 26 en 27 van de Grondwet.

De heer Arts, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de commissie voor de Herziening van de Grondwet heeft na de algemene bespreking van het Sint-Michielsakkoord ook een bijzondere bespreking gewijd aan de voorstellen die dit akkoord inhoudt met betrekking tot de Senaat. Zeven collega's hielden hierover een verheven uiteenzetting. Niemand pleitte voor een afschaffing van de Senaat, noch voor een handhaving *ne varietur*. Allen erkenden grotendeels dat voornamelijk wat de voorgestelde samenstelling betreft, een compromis werd bereikt tussen enerzijds de betrokkenheid van de samenstellende federale bestanddelen — zeg maar de Gemeenschappen, met een verzekerde deelname van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en de Duitse Gemeenschap — en anderzijds het federaal niveau zelf.

De toegemeten bevoegdheid werd, behoudens principiële bezwaren tegen het tweekamerstelsel van een fractie die aan deze grondwetsherziening desondanks wel meewerkt, eigenlijk niet in essentie bekritiseerd.

Niemand pleitte voor het behoud aan de huidige bevoegdheids-toebedeling, met onder andere de handhaving van de regeringscontrole. Wel was er veel kritiek op de voorgestelde procedure inzake het evocatierecht, wegens de te sterke beperking van de bicamerale bevoegdheden. Het debat werd gehouden op basis van de oorspronkelijke voorstellen en heeft — helaas voor sommigen — niet geleid tot een brede open discussie over alternatieve voorstellen.

Mijnheer de Voorzitter, ik wil nu ingaan op de bespreking in de commissie van het voorstel tot wijziging van artikel 26 van de Grondwet over de toebedeling van de wetgevende macht aan Koning, Kamer en Senaat. Het voorstel wil vier welbepaalde materies exclusief voorbehouden aan de Koning en de Kamer van volksvertegenwoordigers, met name de regeringscontrole, de naturalisaties, de burgerrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers en het vastleggen van het legercontingent. De Senaat zou hierover geen enkele bevoegdheid meer hebben. Na een toelichting van de hoofdindieners van het voorstel,

verdedigden verschillende sprekers erg uiteenlopende thesissen, gaande van minimumbevoegdheden voor een Senaat der Gemeenschappen tot een Senaat die de soevereine normatieve bevoegdheid behoudt. Enkele amendementen, zowel technische als inhoudelijke, werden cenparig aanvaard, ook die welke door opposante van het Sint-Michielsakkoord werden ingediend. Een ervan handelde over de toekenning van de exclusieve bevoegdheid aan de Kamer voor de vaststelling van het legercontingent in plaats van «de gewapende macht». De amendementen tot beperking van de senaatsbevoegdheid tot de staatsvorming en de amendementen inzake federale bevoegdheidtoedeling inzake burgerrechtelijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de gemeenschaps- en gewestminister, werden evenwel niet aanvaard.

Het voorstel tot wijziging van artikel 26 van de Grondwet werd aanvaard met 16 stemmen tegen 5.

In de bespreking van de voorstellen tot herziening van artikel 27 van de Grondwet, die handelen over het initiatiefrecht van de drie takken van de wetgevende macht, werd uiteraard rekening gehouden met het voorstel tot wijziging van artikel 41 van de Grondwet. Aan de hand van diverse vragen en antwoorden werd het voorstel nader toegelicht. Het werd duidelijk dat drie categorieën van aangelegenheden moeten worden onderscheiden wat het initiatiefrecht betreft.

Ten eerste, in de aangelegenheden die behoren tot de exclusieve bevoegdheid van de Kamer hebben enkel de Koning en de Kamer het initiatiefrecht met uitsluiting van de Senaat.

Ten tweede, in de aangelegenheden waarbij het tweekamersstelsel wordt gehandhaafd, blijft de huidige regeling inzake het initiatiefrecht behouden, met uitzondering voor de goedkeuring van verdragen waarvoor het initiatiefrecht behoort aan de Koning en uitsluitend aan de Koning. Dit is een belangrijke verklaring vanwege de commissie.

Ten derde, in de aangelegenheden waarvoor de Senaat de bevoegdheid van bezinningskamer heeft, hebben beide Kamers initiatiefrecht en heeft de Koning alleen initiatiefrecht in de Kamer van volksvertegenwoordigers, met dien verstande evenwel dat, ten eerste, de Kamer het laatste woord heeft en ten tweede, de Koning wel een initiatiefrecht tot amendering heeft bij de in de Senaat ingediende amendementen met het oog op de cohesie tussen de ingediende amendementen en het betreffende ontwerp in zijn geheel. Dit is eveneens een belangrijke verklaring van de commissie.

De voorstanders van een Senaat met een beperkte bevoegdheid — of moet ik zeggen van de afschaffing van de Senaat — dienden, consequent met hun amendement bij artikel 26, ook bij artikel 27 een amendement in verband met het initiatiefrecht in. Dit amendement werd verworpen en het voorstel tot herziening van artikel 27 werd aanvaard met 17 tegen 5 stemmen. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Lallemand pour faire rapport sur la révision des articles 53 à 56 de la Constitution.

M. Lallemand, rapporteur. — Monsieur le Président, les articles dont il est question dans ce rapport traitent de la future composition du Sénat. C'est la raison pour laquelle il a été décidé, en commission, de les examiner ensemble et d'y consacrer un seul rapport.

L'examen des articles proposés à la révision a été précédé d'un débat général sur la future composition du Sénat. Plusieurs orientations ont été défendues à partir de deux appréciations différentes; l'une portait sur le constat que le Sénat de demain serait dépourvu de spécificité par rapport à la Chambre et de capacité à lui faire concurrence; l'autre affirmait, au contraire, que le Sénat serait une institution à part entière du pouvoir fédéral et donc une branche du pouvoir législatif conservant des prérogatives essentielles.

Certains membres ont même relevé les caractéristiques structurelles d'un Sénat — composé en fonction de l'article 53 de la réforme — qui feraient de celui-ci une assemblée éminemment représentative en raison de la prédominance des élus directs qui le composeraient.

Cette représentativité particulière a cependant suscité des objections. Plusieurs membres ont souligné la contradiction, voire l'anomalie, que révèle un Sénat composé de sénateurs élus directs ou d'élus directs désignés par les Conseils de Communauté, au regard des compétences limitées laissées à la Haute Assemblée.

Un sénateur s'est d'ailleurs interrogé sur la portée d'un mandat donné par la population à un mandataire dépourvu, selon lui, de pouvoirs essentiels.

D'autres membres de la commission ont, par contre, relevé que le rapport qui s'établira entre la composition du Sénat et ses compétences sera générateur d'une tension, qu'ils espèrent néanmoins positive. Selon eux, la représentativité du Sénat donnera du poids à ses décisions même lorsqu'il agira en tant que chambre de réflexion. Donc, la contradiction entre la composition du Sénat et l'étendue de ses compétences pourrait générer des effets positifs.

Il a ainsi été déclaré que l'expérience pourrait, à terme, conduire à une extension des compétences bicamérales du Sénat par une loi à majorité spéciale et non par une réforme de la Constitution. Cette possibilité a été consacrée par une disposition de l'article 41 *secundo* voté en commission.

Je relèverai quelques points de controverse et, en premier lieu, le défaut de légitimité spécifique du Sénat. Certains membres opposés au projet estiment que le nouvel article 41, paragraphe 2, tel qu'adopté par la commission, ne confère pas de légitimité spécifique au Sénat. Dans le contexte d'un Sénat ne disposant pas du pouvoir du dernier mot, que la majorité n'est pas disposée à lui accorder, certains membres de la commission ont proposé de nouvelles alternatives pour l'avenir de la Haute Assemblée, visant à la spécialiser, dans sa composition notamment. Cette spécialisation protégerait le Sénat du danger d'une composition similaire à celle de la Chambre, en tout cas sur le plan politique.

Un membre a rappelé plusieurs formules qui auraient pu être retenues. La première eut été de faire du Sénat une assemblée de type économique et social, comme c'est le cas en Irlande. Une autre alternative eut été de concevoir, comme le *Bundesrat* allemand, un Sénat composé de membres désignés par les Exécutifs des *Länder* et liés par un mandat impératif. Une troisième formule possible eut été la constitution d'une assemblée purement consultative comme l'eut été le Sénat français si le référendum de 1969 du général de Gaulle avait abouti.

Ce membre a aussi évoqué les solutions qui ont été retenues par certains pays scandinaves où le rôle de la chambre de réflexion est assumé par des sections au sein d'une assemblée populaire unique. Il a aussi évoqué l'expérience du Conseil d'Etat luxembourgeois qui, en fait, n'est pas véritablement une seconde chambre.

Ces formules tirées de modèles étrangers auraient pu entraîner à proposer pour le Sénat tantôt un rôle technique, tantôt un rôle de chambre fédérale, mais ces rôles auraient dû être fondés, selon ce membre, sur une originalité dans la composition par rapport à la Chambre des représentants. Or, a-t-il fait remarquer, le système de l'article 53 instaure une représentation proportionnelle qui est consacrée au paragraphe 4 de cet article et qui se fonde seulement soit sur un système démographique pour ce qui concerne les 40 sénateurs élus directement, soit sur un critère linguistique mêlé à un critère territorial pour les 21 sénateurs désignés en leur sein par les Conseils de Communauté.

Selon l'intervenant, le système proposé ne retient donc pas le critère sociologique en vertu duquel on aurait pu consacrer une certaine représentativité du monde économique et social. Dans cette optique, l'intervenant a fait remarquer que les 10 sénateurs cooptés qui sont maintenus dans la composition du Sénat pourraient sans doute assurer ce rôle de représentation socio-économique mais de façon très insuffisante, selon lui, en raison de leur nombre peu élevé et du rôle fréquemment attribué à la coopération, à savoir le repêchage politique.

Ainsi, un certain nombre d'amendements déposés ont tendu à renforcer le caractère technique du Sénat en lui adjoignant des sénateurs cooptés issus du monde scientifique, culturel, économique et social. Les auteurs de ces amendements voulaient, en ce sens, éviter que le Sénat ne souffre de ce qu'ils ont appelé un manque de légitimité spécifique.

A ces premières critiques, il a été répondu que le nouveau Sénat disposerait au contraire d'une incontestable originalité dans sa composition, laquelle permettrait une représentation très large de la population ainsi que des Communautés et Régions. Comme l'ont souligné différents membres, cette représentation est tout à fait différente de celle qui sera assurée par la Chambre. Ainsi, la désignation de 21 sénateurs parmi les élus des Conseils de Communauté permettra un lien direct entre le Sénat, les Communautés et les Régions. Ils ont souligné que la Chambre ne pourrait pas disposer d'un tel contact structurel avec les autres Conseils législatifs.

Dans le cadre de ce débat relatif à la légitimité spécifique du Sénat et à une composition socio-économique de celui-ci, d'autres sénateurs ont critiqué la survivance de la cooptation alors que d'aucuns, je le répète, y avaient vu la possibilité de renforcer la légitimité spécifique du Sénat.

Enfin, d'autres membres ont indiqué que rien dans la nouvelle composition de notre assemblée n'empêchait que certains sénateurs soient spécialisés dans des matières techniques bien précises.

J'en viens à un deuxième point important : le défaut d'une légitimité fédérale. La principale critique formulée à l'encontre de la future composition du Sénat est sans doute son insuffisance de représentativité des entités fédérées. Certains membres ont fait remarquer que seuls 21 sénateurs seraient directement désignés par les Conseils de Communauté.

La plupart des amendements qui seront déposés par certains membres prévoient donc un Sénat élargi à un plus grand nombre de sénateurs communautaires et régionaux.

Dans le même sens, certains sénateurs ont souhaité une meilleure représentation de la Communauté germanophone tant au Sénat qu'à la Chambre des représentants. Ils souhaiteraient notamment avoir la garantie institutionnelle de la présence des deux sénateurs supplémentaires pour pouvoir traduire, au niveau du Sénat, la diversité politique de la Communauté germanophone.

La critique qui dénonce l'absence de légitimité fédérale du futur Sénat repose spécifiquement sur l'absence d'une parité numérique ou politique dans la composition du Sénat. Si plusieurs membres ont défendu l'idée d'un Sénat numériquement paritaire, d'autres ont dit que cette formule n'était pas envisageable vu le nombre trop réduit de nos entités fédérales. Par contre, plusieurs membres de la commission ont défendu la thèse d'une parité politique impliquant que le Sénat prenne ses décisions selon des règles de délibération qui protégeraient les Communautés et les Régions les moins peuplées. Selon ces membres, la solution avait déjà été avancée lors de la conclusion du pacte d'Egmont. Elle a finalement été consacrée en 1970 par la révision de l'article premier de la Constitution qui a défini les règles de vote des lois à majorité spéciale. Certains membres ont cependant fait remarquer que cette réforme ne joue qu'au profit des groupes linguistiques français et néerlandais, c'est-à-dire en faveur des deux grandes Communautés. Selon les intervenants, la réforme proposée ignore, par exemple, la protection de la Région bruxelloise.

Les amendements déposés par ces membres avaient donc trois objectifs principaux : instaurer une parité complète envers les sénateurs francophones et néerlandophones, garantir une représentation plus équitable des Bruxellois et des germanophones — en créant notamment un groupe bruxellois — et enfin, mettre sur pied des règles spécifiques de délibération pour la révision de la Constitution — adoption des lois spéciales, règlement des conflits d'intérêt entre les assemblées qui, comme vous le savez, est laissé à l'avis motivé du Sénat.

Un membre a également relevé que le système prévu à l'article 53 entraîne une évolution négative de la représentation des francophones de la périphérie. Actuellement, a-t-il souligné, des parlementaires de la périphérie siègent au sein de la Communauté française. Or, a-t-il fait remarquer, dans le Sénat de demain, les élections seront fondées sur une base régionale, sous des conditions strictes de domiciliation. La seule concession octroyée aux francophones de la périphérie et prévue par la loi spéciale sera la possibilité d'associer aux travaux des Conseils de la Communauté française et de la Région wallonne des sénateurs directement élus dont la voix ne sera cependant pas délibérative. Plusieurs intervenants ont jugé cette mesure insuffisante.

Une autre critique se retient dans la primauté accordée, dans la réforme, au système de la représentation proportionnelle telle qu'elle résulte de l'élection directe de quarante sénateurs. Selon certains intervenants, la future composition du Sénat ne tiendra donc pas compte de la représentation proportionnelle telle qu'elle se dégage au niveau des Conseils de Communauté. Certains intervenants ont relevé que, pour qu'une famille politique dispose d'un sénateur désigné ou coopté, elle doit préalablement faire élire un sénateur dans une circonscription électorale prévue pour des élections européennes. Cette condition, énoncée au paragraphe 4 de l'article 53, écarterait donc les petites formations du bénéfice de la cooptation ou de la désignation. Allant dans le même sens, un autre membre a relevé qu'à raison du faible nombre de sénateurs désignés par les Communautés, certaines formations politiques seraient ainsi absentes du futur Sénat.

Des amendements ont donc été déposés au paragraphe 4 de l'article 53 afin que le système de représentation proportionnelle soit organisé différemment, non pas dans la Constitution, mais par une loi. Les auteurs de la proposition ont été d'un avis tout à fait contraire. Selon eux, le système de la représentation proportionnelle s'inscrit dans la logique qui a présidé à la réforme du Sénat. Ils ont relevé que les germanophones et les Bruxellois seront ainsi constitutionnellement assurés d'avoir des représentants au sein du Sénat, ce qui — à tout le moins théoriquement — n'est pas le cas aujourd'hui.

En outre, les auteurs de la proposition ont relevé que l'application du système de la représentation proportionnelle, telle qu'elle ressort du paragraphe 4 de l'article 53, conduit à une meilleure traduction des résultats électoraux dans la répartition des sièges du Sénat. Le vote des électeurs se reflètera de façon plus significative puisque le système D'Hondt ne sera plus appliqué par catégorie de sénateurs mais bien à l'ensemble de ceux-ci. Un des auteurs de l'amendement a précisé — je cite un extrait de son intervention — « que la répartition des sièges selon le système D'Hondt se fera pour l'ensemble des sièges d'un groupe linguistique, les sièges des sénateurs élus directement, des sénateurs désignés par les Conseils de Communauté et des sénateurs cooptés étant répartis successivement entre les listes par quotient électoral décroissant ». « Actuellement », a-t-il déclaré, « la cooptation ne permet pas une réelle représentation de la volonté des citoyens. Dans le nouveau système, au contraire, la cooptation devra se réaliser selon les résultats électoraux des familles au niveau fédéral ».

Ce système a été critiqué par certains membres car, ont-ils souligné, il défavorise la représentation des Communautés. Ainsi, les sénateurs de Communauté et les sénateurs cooptés seront, en réalité, désignés en fonction des résultats électoraux obtenus par les listes nationales lors des élections directes des sénateurs. Dans une logique fédérale, poursuivent-ils, c'est, au contraire, la représentation interne des Conseils qui devrait déterminer la désignation de leurs représentants au sein du Conseil fédéral. Le mécanisme mis en place par l'article 53 va, en fait, en sens inverse.

Une troisième critique a été formulée : la proposition serait affectée d'un vice d'inconstitutionnalité. En effet, un membre a fait valoir que le paragraphe 6 de l'article 53 nouveau opérerait une révision implicite de l'article 59bis de la Constitution, qui, comme vous le savez, n'est pas soumis à révision. Ce paragraphe prévoit que l'élection des sénateurs de Communauté est réglée par une loi ordinaire mais aussi que certaines modalités de cette élection, qui seront précisées par une loi spéciale, seront réglées par décrets des Conseils de Communauté, chacun pour les matières qui le concernent. Or, a-t-on fait remarquer, selon le prescrit de l'article 59bis, c'est une loi spéciale qui doit déterminer la composition et le fonctionnement des Exécutifs et des Conseils de Communauté.

Selon le membre qui formulait cette critique, le paragraphe 6 du nouvel article 53 affecte donc directement le fonctionnement des Conseils. Il ne peut, dès lors, être question de confier à ceux-ci un pouvoir décrétoire puisque cette prérogative est réservée, par l'article 59bis de la Constitution, à une loi spéciale. Cette critique a été longuement développée.

Certains membres ont exprimé un avis différent, estimant que le paragraphe 6 de l'article 53 ne révisait pas implicitement l'article 59bis, dans la mesure où cette nouvelle disposition s'inscrit dans le droit qui est reconnu aux Conseils de s'« auto-organiser ».

Selon ces membres, il est donc logique que les Conseils de Communauté puissent, en toute autonomie, décider des modalités de désignation de leurs représentants au Sénat.

Je voudrais encore relever quelques autres points traités lors des débats en commission.

Un amendement a été déposé dans le but de supprimer, au paragraphe 5, le caractère obligatoire du vote. L'auteur a justifié son initiative en faisant remarquer que le vote obligatoire avait un sens dans les démocraties encore instables mais que, la nôtre étant très évoluée, il n'en avait plus. On lui a répondu que cet amendement était inacceptable car le caractère obligatoire du vote est également consacré par l'article 48 de la Constitution, applicable à la Chambre des représentants. Or, cet article n'est pas soumis à révision. Il serait inconcevable, lui a-t-on fait remarquer, que l'on rende le vote facultatif pour le Sénat et obligatoire pour la Chambre.

Un autre membre a développé un amendement visant à aligner les circonscriptions électorales du Sénat sur celles de la Chambre des représentants et non plus sur les arrondissements électoraux sur base desquels ont lieu actuellement les élections du Parlement européen.

Ce système, retenu par les auteurs de l'article 53, permettra en effet, selon ce membre, une véritable emprise des partis sur la vie politique en ce sens que la liste unique proposée à l'ensemble des électeurs sera établie par les états-majors des partis politiques, ce qui ne lui semble pas souhaitable.

Par contre, plusieurs commissaires ont fait remarquer que l'élection, dans le cas de circonscriptions électorales européennes, conférerait au contraire, une représentativité politique importante aux sénateurs élus directement, bien plus grande même que celle des députés.

Ces précisions avaient trait à l'ensemble des sujets qui ont été abordés et je vous renvoie au rapport pour le surplus. Moyennant quelques corrections matérielles et un amendement au paragraphe 4, l'article 53 a été adopté par la commission par 14 voix contre 4.

Quant aux autres articles intéressant la future composition du Sénat, à savoir les articles 54 assurant un lien numérique entre la composition du Sénat et celle de la Chambre, 56ter consacrant l'existence des sénateurs provinciaux et 56^{quater} prévoyant la possibilité, pour le Roi, de dissoudre les Conseils provinciaux en cas de dissolution de la Chambre, les propositions de révision de ces articles abrogent toutes ces dispositions devenues obsolètes en raison du vote de l'article 53.

En ce qui concerne l'article 55 nouveau relatif à la durée du mandat de sénateur, plusieurs amendements ont été déposés en vue d'aligner la durée des législatures du Sénat sur celle des Conseils régionaux et communautaires. Selon les auteurs de ces amendements, le délai de quatre ans prévu pour le Sénat et celui de cinq ans prévu pour les Conseils de Régions sont de nature à engendrer des complications en tout cas pour la désignation des sénateurs par les Conseils de Communauté parmi leurs élus.

Un commissaire a rappelé les règles qui régiront la question soulevée. Lorsque les élections des Conseils de Communauté interviennent avant celles du Sénat et de la Chambre, les sénateurs de Communauté restent en place au Sénat à condition d'avoir été réélus au niveau communautaire. Si tel n'est pas le cas, la famille politique à laquelle ils appartiennent doit pourvoir à leur remplacement. Par contre, les sénateurs désignés sont démissionnaires au moment de la dissolution du Sénat. L'article 55 a été adopté par 15 voix contre 4 avec une seule rectification matérielle.

Enfin, le nouvel article 56, 4°, établit une nouvelle condition d'âge minimum pour être élu sénateur en le ramenant à 21 ans accomplis au lieu de 40 ans. Un certain nombre de sénateurs ont jugé qu'il fallait maintenir l'âge minimum de 40 ans estimant que le Sénat, en tant que chambre de réflexion, aurait besoin de membres possédant une expérience politique et professionnelle. D'autres, au contraire, ont souligné l'intérêt d'aligner l'âge minimum d'accès au Sénat sur celui exigé pour accéder aux Conseils de Région et de Communauté. L'article 56, 4°, a été adopté par la commission, moyennant une rectification matérielle, par 13 voix contre 2 et 2 abstentions. Je rappelle enfin que le rapport a été adopté à l'unanimité. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Arts.

De heer Arts. — Mijnheer de Voorzitter, sta mij toe op te merken dat in de Duitstalige tekst van artikel 26 van de Grondwet een kleine fout is gesloten. Blijkbaar zijn wij de regels van de Duitse grammatica vergeten.

Er staat: « Die Festlegung der Armeekontingenter. » Deze zinsnede moet worden vervangen door: « Die Festlegung des Armeekontingentes. »

De Voorzitter. — Er zal rekening worden gehouden met deze rechtzetting, mijnheer Arts.

Het woord is aan de heer Erdman die verslag zal uitbrengen over de herziening van artikel 41 van de Grondwet.

De heer Erdman, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de heer Lallemand heeft, weliswaar niet op een numeriek logische wijze, verslag uitgebracht over artikel 53. Mobiliteitsproblemen kunnen de numerieke logica wel eens ondersteboven gooien, maar misschien was het inderdaad ook beter vooraf te onderzoeken op welke manier de toekomstige Senaat zal worden samengesteld om daarna pas te spreken over zijn bevoegdheden.

Artikel 41 handelt over de bevoegdheden van de toekomstige Senaat. Het centrale punt in de discussie is tussen een tweekamerstelsel en een eenkamerstelsel. Deze discussie wordt reeds lang gevoerd en in dat verband wordt al te vaak verwezen naar buitenlandse rechtssystemen, die volgens mij niet zonder meer kunnen worden overgeplant in onze Belgische context.

Artikel 41 bepaalt de bevoegdheid, de werking en de interactie van de instellingen. Er wordt vastgelegd op welke wijze in de toekomst de federale instellingen zullen samenwerken en welke rol de Senaat binnen het kader van die bevoegdheidsregeling zal spelen.

De heer Arts heeft reeds verslag uitgebracht over de artikelen 26 en 27. Dit haakt uiteraard samen met de welbepaalde bevoegdheid van de Kamer.

In de commissie werd ook aandacht besteed aan de inbreng, de samenhang en eventueel de interactie met de toekomstige, autonome Gemeenschaps- en Gewestraden. Dit is een belangrijk gegeven in de discussie omtrent de samenstelling van de Senaat.

Volkomen nieuw en fundamenteel op het vlak van de interactie is de beslissing van de commissie dat de parlementaire overlegcommissie binnen het kader van één niveau als een soort van arbiter kan optreden.

De standpunten die wij in de commissie hebben gehoord, zijn de weergave van wat vroeger reeds werd besproken in de gemengde parlementaire commissie voor de Hervorming der Instellingen. Het uitstekend verslag, destijds opgesteld door onze gewezen voorzitter, de heer Leemans, weerspiegelt de benadering van de verschillende partijen ten opzichte van de instellingen.

Het probleem is natuurlijk — sommige commissieleden hebben dit ondervonden — dat wanneer men voorstander is van een Senaat der Gemeenschappen waarbij de Gemeenschapsraden zich samenvoegen, het vrijwel onmogelijk wordt de tekst die door de heer Moureaux werd ingediend, te amenderen. In de loop van de discussie bleek het ook nagenoeg onmogelijk om een ombuiging te verwezenlijken — zelfs van fragmenten van het voorstel — in de richting van de oorspronkelijke invalshoek: de Senaat der Gemeenschappen.

Nochtans werden daartoe pogingen gedaan. Na analyse blijkt dat deze soms contradictorisch waren, omdat zij vertrekkend van een samenstelling die niet wordt behouden, toch trachten te amenderen. Nochtans moet ik onderstrepen — dit is de rol van de rapporteur — dat werkelijk grondig parlementair werk werd geleverd. Het volstaat even de ingediende tekst, die als bijlage bij het verslag werd gevoegd, te vergelijken met de goedgekeurde tekst om te zien welke weg is afgelegd na grondige discussie waarbij zelfs — dit ter attentie van de heer Monfils — over de partijgrenzen heen, amendementen werden aanvaard die werden voorgesteld door partijen die het Sint-Michielsakkoord niet hebben ondertekend.

Uiteindelijk werd ook geopteerd voor een «didactische» benadering, waarbij opsommingen worden hernomen die misschien vanzelfsprekend zijn, omdat zij inherent zijn aan de grondwettelijke teksten, maar die de tekst meer duidelijkheid geven. Aansluitend op de suggestie van professor Alen die ook werd hernomen in het voorstel tot herziening van artikel 132, moeten wij ons er tenslotte ook van bewust zijn dat de Grondwet misschien zo moet worden herschreven dat de burger, naar wie zo vaak wordt verwezen, eindelijk wegwijs geraakt in deze teksten en een tekst krijgt die in verstaanbare taal is opgesteld. Daarom ook ben ik verheugd dat voor artikel 41 effectief werd gekozen voor een «didactische» benadering met de opsomming van bepaalde bevoegdheden.

Herhaaldelijk werd de vraag gesteld of men in de Grondwet werkelijk gedetailleerde bepalingen moet opnemen, onder meer inzake termijnen en procedureregels met betrekking tot de verhouding tussen Kamer en Senaat. Moet dit werkelijk in de Grondwet worden vastgelegd, terwijl men zeer goed weet dat op die manier de zaak wordt «gebetonneerd», om maar eens een moderne term te gebruiken, zodat in de toekomst nagenoeg geen wijzigingen meer mogelijk zijn? In de context van het hele akkoord kunnen wij het eens zijn met hen die van oordeel zijn dat de fundamentele principes van de interactie tussen Kamer en Senaat wel degelijk in de Grondwet moeten worden vastgelegd, opdat later en zeker in de eerste fase, niet wordt getracht te knagen aan het zeer broze systeem dat nu wordt opgebouwd.

Het nieuwe artikel 41 begint met een algemeen principe waarmee men eigenlijk herneemt wat nu reeds in artikel 41 van de Grondwet staat, namelijk de principes over de stemming per artikel en de stemming over het geheel van een ontwerp of voorstel. Het is duidelijk dat hierbij een onderscheid moet worden gemaakt naargelang het gaat over het tweekamerstelsel, de tweekamerbevoegdheden, de uitsluitende bevoegdheid van de Kamer, het initiatiefrecht van Kamer of Senaat of de rol van de Senaat als bezinningskamer. Telkens wordt bij deze verschillende aspecten van de werking duidelijk bepaald hoe het algemene principe moet worden toegepast.

Het tweede deel van artikel 41 behandelt het volledig tweekamerstelsel dat voor bepaalde materies behouden blijft. Op een bepaald ogenblik is blijkbaar het misverstand gerezen dat voor deze materies nieuwe elementen worden ingebouwd. Dit is niet het geval. De materies worden alleen afgebakend enerzijds door te verwijzen naar de artikelen van de Grondwet, althans voor de herziening ervan en anderzijds door te verwijzen naar de rol van beide Kamers zoals deze in de Grondwet is bepaald. Op vraag van de commissie heb ik trouwens als bijlage bij het verslag de opsomming gevoegd van de verschillende in de Grondwet opgenoemde situaties waarbij aan beide Kamers, afwisselend of samen, een rol wordt toebedeeld. Ik denk hierbij onder meer aan de artikelen 60, 61, 62 en 79 die betrekking hebben op het Koningschap en aan het nieuw artikel 68 met betrekking tot de verdragen. In sommige gevallen zullen de beide Kamers samen moeten optreden. Ik denk hierbij aan de situaties opgenomen in de artikelen 80, 81, 82, 83 en 85 met betrekking tot de uitzonderlijke toestand, die wij overigens recent nog hebben gekend.

Er werd duidelijk beklemtoond dat artikel 38bis met betrekking tot de alarmprocedure blijft gelden voor beide Kamers.

Artikel 28 over de uitlegging van de wetten, blijft van kracht en toepasselijk in Kamer en Senaat indien het gaat om een materie die bicameraal moet worden behandeld. Gaat het om een materie die uitsluitend tot de bevoegdheid van de Kamer behoort, dan kan alleen door de Kamer de authentieke uitlegging van de wetten worden gegeven. Dit was nogal voor de hand liggend, maar het was goed dit specifiek te onderstrepen.

In artikel 41 worden een reeks artikelen uit de Grondwet opgesomd waardoor Kamer en Senaat gelijkelijk bevoegd zijn, een reeks waaraan in de commissie trouwens toevoegingen zijn gebeurd. Ik refereer aan het amendement van de heer Monfils in verband met de artikelen 93 en 94 van de Grondwet. Men heeft aan het geheel gesleuteld en het verfiend. Ik denk bijvoorbeeld aan artikel 1, waarvan oorspronkelijk alleen het derde lid werd ver-

meld. De voorzichtigheid eiste rekening te houden met de wijzigingen van de Kamer, waar onder andere sprake was van een vijfde lid.

Niet alleen de wetten die in uitvoering van de artikelen worden genomen, maar ook de wetten die bedoeld worden door de artikelen zullen dus bicameraal worden behandeld. Dit geldt voor alle wetten waarvoor een bijzondere meerderheid is vereist zoals bepaald in artikel 1 en ook de wetten bedoeld in artikel 25bis, de instemming met verdragen, alsook de nieuwe regeling voor de wetten in uitvoering van artikel 68, paragraaf 7, en de samenwerkingsakkoorden, voor zover ze een wettelijke regeling betreffen.

Inzake de materies van de gerechtelijke wereld, de wetten op de Raad van State, de wetten met betrekking tot de organisatie van de hoven en de rechtbanken, werd duidelijk gespecificeerd over welk deel uit het Gerechtelijk Wetboek het gaat, in correlatie met de reeds genoemde artikelen 93 en 94 van de Grondwet.

Het is heel belangrijk dat de grondwetgever nu reeds mogelijk maakt dat er later eventueel een uitbreiding van deze materies komt, uiteraard via een wet met een bijzondere meerderheid, die automatisch opnieuw bicameraal moet worden behandeld.

Voor alle andere aangelegenheden volgt men het tweesporenstelsel, dat men van nu af aan trouwens telkens zal toepassen. Het initiatief kan steeds uitgaan van de Senaat, met uitzondering voor de materies die specifiek tot de uitsluitende bevoegdheid van de Kamer behoren. Ik kom niet terug op het uitstekend verslag van de heer Arts, maar indien er geen initiatief is in de Senaat, dan is initiatief mogelijk van de Regering, in een beginfase alleen naar de Kamer toe. Wetsvoorstellen op initiatief van de Kamer worden uiteraard ook daar ingediend.

In dit mondeling verslag volg ik artikel 41 even in omgekeerde richting. Wanneer de Senaat een initiatief neemt, dan geldt natuurlijk paragraaf 1 over de stemming per artikel en over het geheel. Dan zijn er geen tijdslimieten en dan moet ook de Regering aan de bespreking deelnemen. Hierover is zeer lang gedebatteerd. Dit aspect zal trouwens opnieuw worden besproken bij de behandelingen van artikel 88, dat nu in de Kamer wordt behandeld.

Sommigen hebben onderstreept dat in de Senaat zeker grondig wetgevend werk kan worden verricht. Bepaalde commentatoren verklaren zonder meer dat vanaf het ogenblik van de staatshervorming alleen de Kamer het politiek bevoegde orgaan zal zijn, maar dan vergeten zij natuurlijk de politieke implicaties van de mogelijkheid dat de Senaat grondig wetgevend werk kan doen, op eigen initiatief.

Van zodra een beslissing is genomen in de Senaat, zal de tekst uiteraard aan de Kamer worden overgezonden, waar amendering mogelijk is. In dat geval volgt een procedure gelijklopend met die voorgeschreven voor de Senaat als bezinningskamer die het evocatierecht kan uitoefenen bij, ten eerste, ontwerpen van de Regering die ipso facto in de Kamer worden ingediend — behalve deze die betrekking hebben op verdragen, maar hiervoor geldt het klassieke tweekamerstelsel — en, ten tweede, bij wetsvoorstellen of ontwerpen die in de Kamer zijn goedgekeurd, en dan ipso facto moeten worden overgezonden aan de Senaat. In de discussie is misschien wel wat vervaagd dat elke tekst die is goedgekeurd in de Kamer, steeds moet worden overgezonden aan de Senaat. Het woord «evoceren» zou aanleiding kunnen geven tot een dubbelzinnige interpretatie als zou de Senaat zijn informatie moeten «plukken», moeten gaan halen. Dat is niet het geval.

De heer Arts. — Dit geldt niet voor de aangelegenheden die tot de exclusieve bevoegdheid van de Kamer behoren.

De heer Erdman, rapporteur. — Uiteraard niet.

Wat zijn nu de mogelijkheden wanneer een ontwerp vanuit de Kamer wordt overgezonden?

Ofwel, past de Senaat zijn evocatierecht niet toe. Vanaf het ogenblik dat de Senaat dit laat weten of van zodra de termijnen hiertoe verstreken zijn, wordt het ontwerp door de Kamer aan de

Koning voorgelegd. Uit de besprekingen is niet erg duidelijk gebleken dat, behalve voor de «bicamerale» materies, het steeds de Kamer is die de ontwerpen aan de Koning, de derde tak van de wetgevende macht, voorlegt. Men heeft namelijk gewild dat de Kamer in die aangelegenheden het laatste woord heeft.

Tweede mogelijkheid, de Senaat past zijn evocatierecht toe. Dan dit moet gebeuren op verzoek van 15 leden. De grote discussie was of dit aantal wel voldoende was en of daarmee de representativiteit van alle belangengroepen en taalgroepen op een totaal van 71 leden wel wordt geëerbiedigd. Men heeft evenwel beslist zich te beperken tot 15 leden.

In dat systeem — en ik treed niet in detail want de teksten zijn duidelijk — worden termijnen ingebouwd.

Ik heb toch enkele opmerkingen met betrekking tot die termijnen. De commissie, de emanatie van de Senaat, heeft in haar wijsheid geoordeeld de in het oorspronkelijke voorstel ingeschreven termijnen te moeten aanpassen aan de noodwendigheden, om aldus de werkbaarheid van het systeem te verzekeren.

In de commissie ontstond er ook een hele discussie over de vraag hoe die termijnen moeten worden berekend. Het is immers niet voldoende ze alleen maar vast te leggen. Men was van oordeel dat dit moet worden vastgelegd in een wet die in beide Kamers moet worden behandeld. Ik doe hier een oproep aan degenen die in dit verband ideeën hebben. Op dit punt moet er echter snel uitsluitsel komen. Sommigen hebben mijns inziens een nogal stringente opvatting over die termijnen. Ik meen dat wij hier kunnen refereren aan het systeem van het Gerechtelijk Wetboek, waar bijvoorbeeld ook rekening wordt gehouden met de mogelijkheid van het opschorten van de termijnen. Er moet zeker worden vastgelegd wanneer de termijnen ingaan om te weten wanneer zij eindigen.

M. Lallemand. — Monsieur le rapporteur, votre remarque est réellement importante. Au cours des débats, nous avons souligné combien il était nécessaire que cette nouvelle loi permette de suspendre certains délais prévus par la Constitution pour le travail du Sénat, et notamment, par exemple, pendant la période dite des vacances parlementaires qui n'a d'ailleurs jamais été bien définie, et pour éviter des encombrements auxquels le Sénat ne pourrait faire face à raison de l'abondance en juillet et en août de projets transmis par la Chambre. Votre remarque mérite donc d'être soulignée.

De heer Erdman, rapporteur. — Ik dank collega Lallemand voor deze aanvulling. De parlementaire overlegcommissie zal in deze aangelegenheid natuurlijk ook een zeer belangrijke rol spelen. Er werd nu afgestapt van het oorspronkelijke voorstel, waarin de Kamer van volksvertegenwoordigers de sleutel in handen had voor het opleggen van termijnen aan de Senaat. Volgens de oorspronkelijke tekst kon immers alleen de Kamer verlengingen van die termijnen toestaan aan de Senaat; nu is die taak toegekend aan de parlementaire overlegcommissie. De rol van die commissie zal dus zeer belangrijk zijn om de werkbaarheid van het systeem te verzekeren.

Het amenderingsrecht heeft in de commissie aanleiding gegeven tot heel wat discussies, die de zaken veel verduidelijkten. Ik verwijs ter zake dan ook naar het verslag, dat hierover zeer uitvoerig is. Men zal telkens moeten onderzoeken van wie het initiatief tot amendement uitgaat. Zo mag de Regering, die de ontwerpen in de Kamer moet indienen, geen gebruik maken van het evocatierecht van de Senaat om haar eigen ontwerp, dat reeds goedgekeurd is in de Kamer, te amenderen in de Senaat. Op deze wijze zou men het voorgestelde systeem immers ontwijken. De Regering kan natuurlijk, zoals elk lid van de Senaat, subamendementen indienen op amendementen die in de Senaat worden voorgesteld. In die zin kan men spreken van een beperkt amendementsrecht van de Regering.

De heer Arts. — Ik wijs er toch op dat de Regering enkel amendementen kan indienen op een in de Senaat geamendeerd ontwerp, wanneer dit van belang is voor de cohesie van het ontwerp.

De heer Erdman, rapporteur. — Ik ga helemaal akkoord met deze aanvulling. Het initiatiefrecht van de Regering wordt beperkt. Zij kan dit recht enkel ten volle uitoefenen in de Kamer. Zij mag geen gebruik maken van de behandeling van een ontwerp in de Senaat om haar ontwerp op een andere manier te benaderen, tenzij er natuurlijk in de loop van de politieke discussies een nieuwe evolutie merkbaar is. Dan zal de Regering haar verantwoordelijkheid op zich moeten nemen door een wijziging in de Kamer te laten aannemen.

Er is ook in een spoedprocedure ingesteld, die twee belangrijke punten inhoudt. Ten eerste, een verkorting van termijn en, ten tweede, de verplichting van de Regering om voorafgaand kleur te bekennen. De spoedprocedure moet namelijk *ab initio* bij het indienen van het ontwerp in de Kamer worden gevraagd. Dit zal effect hebben op de termijnen die later worden toegepast, eventueel in het kader van een evocatie door de Senaat. De spoedprocedure geldt niet voor de bicamerale aangelegenheden. Natuurlijk kan de Regering ook voor de aangelegenheden die onder het tweekamerstelsel vallen de spoedprocedure vragen. Dan zal het afhangen van haar meerderheid in hoeverre zij in dit systeem de normale procedure met spoed wil toepassen. Aangezien daar geen termijnen zijn bepaald, komt het er alleen maar op aan sneller te werken.

Ik wil nogmaals de belangrijke rol onderstrepen die de commissie heeft gegeven aan de parlementaire overlegcommissie. Sommigen hebben getwijfeld of het wel mogelijk was om een parlementair orgaan op te richten binnen de beide Kamers dat zich zou bezighouden met bevoegdheidsconflicten tussen de beide Kamers en, of al dan niet, het element van bevoegdheidsconflict niet automatisch aan een gerechtelijke controle moet worden onderworpen. Deze kan worden uitgeoefend, ofwel door het Arbitragehof, de Raad van State of zelfs door de gewone rechtbanken. Daarover kan nog veel worden gediscussieerd.

Nochtans ging de commissie ermee akkoord om in de eerste plaats zekerheid te krijgen over de werkbaarheid van het systeem in een interne structuur, waarbij Kamer en Senaat, samengebracht in de overlegcommissie, zouden trachten om alle moeilijkheden, die uit het nieuwe systeem kunnen voortvloeien, op te vangen, te meer daar, hier verwijs ik naar wat in paragraaf 6 van artikel 41 staat, van nu af aan ieder initiatief vanaf het eerste ogenblik een stempel draagt. Wanneer de Regering een ontwerp bij de Kamer indient, zal zij duidelijk moeten maken onder welke rubriek zij dit initiatief plaatst.

Mijnheer de Eerste minister, mag ik hier een kleine bedenking aan toevoegen? Het zal dus gedeeltelijk gedaan zijn met «les lois fourre tout», waarbij men, door de vermindering van de materies, oorzaken tot discussie creëert. Het zal misschien veel eenvoudiger zijn om telkens de wetten in verband met de specifieke aangelegenheden afzonderlijk in te dienen, zodat discussies kunnen worden vermeden.

De tweede rol van de parlementaire overlegcommissie is de termijnen bepalen of verlengen. Zoals collega Lallemand daarstraks heeft onderstreept, zal zelfs in het kader van een wettelijke regeling die de normen vastlegt van schorsing, verlenging en mogelijk ook rekening houdend met bijzondere omstandigheden, een zeer belangrijke rol aan het overlegorgaan worden gegeven. Het zal complementair zijn aan de algemene normen die in de wet worden opgenomen. Men heeft daar voorzien in de mogelijkheid van een meerderheid in de twee componenten, namelijk in de Kamer of de Senaat, of een tweede meerderheid in het geheel.

Sommige zwartkijkers hebben gevraagd wat er zal gebeuren wanneer er geen meerderheid uit de bus komt. Wij moeten er ons allemaal van bewust zijn dat wij dan voor een politiek feit staan ten overstaan van de werking van de instellingen onderling. Dan zal men op een bepaalde wijze arbitraal moeten optreden of zal er een periode van rust moeten worden ingelast om via de nodige onderhandelingen tot een degelijke meerderheid te komen.

Ik zal nu besluiten met enkele korte beschouwingen. Gisteren verklaarde senator Vandenberghe in een kranteninterview dat een instelling moed nodig heeft om zichzelf te hervormen. Ik kan mij daarbij aansluiten. Een Regering die in het verleden onze instellingen, meer specifiek de Senaat, wou hervormen, werd steeds gewaarschuwd voor de weerstand die ze daarbij zou ondervin-

den. Toch meen ik dat onze commissie op een constructieve wijze heeft meegewerkt aan deze hervorming en ze in geen dele heeft willen afremmen.

We zullen dus inderdaad met een nieuw systeem moeten leren leven en dit ook naar buiten uit verkondigen. Het gaat niet op zich nostalgisch vast te klampen aan de eenvoud van destijds toen een professor in grondwettelijk recht zich ertoe kon beperken een driehoek op het bord te tekenen, voorstellende de drie machten, waarbij als wetgevende macht Kamer en Senaat ongeveer dezelfde rol hadden en de Koning pas zijn handtekening zette als de tekst door beide Kamers was goedgekeurd. Dat was eenvoudig, misschien zelfs simplistisch, maar vandaag achterhaald, en niet meer werkbaar, rekening houdend met de structuur van ons land.

Zoals al vaker is gezegd — en dat staat ook in het verslag — is een instelling maar datgene wat de personen die er deel van uitmaken, ervan maken. Sommigen hebben met een zekere nostalgie beweerd dat de Senaat reduceren tot éénnenzeventig in plaats van honderdvierentachtig leden, niet werkbaar zal zijn. Ik geloof niet dat zij deze bedenking uit politieke overwegingen hebben gemaakt. De Senaat krijgt in elk geval een nieuwe rol en misschien doet men ter zake wat euforisch of utopisch.

Ik verzet mij wel uitdrukkelijk tegen de uitspraak dat de Senaat harakiri zou plegen. Een Franstalig dagblad had het gisteren zelfs over seppuku, een andere vorm van harakiri. Uit de werkzaamheden van de commissie is gebleken dat de Senaat zeker geen harakiri pleegt. Zijn rol zou in de toekomst wel eens belangrijker kunnen zijn dan nu over het algemeen wordt gedacht.

Ik verzet mij ook tegen wat sommigen in het Frans *le Sénat croupion* noemen. Er zal in de toekomst weinig verschil zijn met vandaag: kijkt u maar eens rond en ga de aanwezigen maar eens na; u mag de leden die in de commissie zijn, er nog bijtellen!

De hervorming heeft moed vereist. Wij moeten de initiatiefnemers ervoor dankbaar zijn, dat de hervorming van de instellingen eerst in de Senaat kon worden besproken. De belangstelling die de Senaat in de toekomst voor de verschillende materies zal betonen zal bepalend zijn voor de verdere evolutie van de Senaat.

Aan hen die menen dat deze hervorming de eerste stap is in de richting van de afschaffing van de Senaat, wil ik de raad geven de werking van de toekomstige Senaat af te wachten. Die zal hoe dan ook een belangrijke rol blijven spelen, op internationaal vlak bij het sluiten van verdragen en door de bevoegdheid die voortvloeit uit artikel 68, paragraaf 7, op interfederaal vlak inzake de wetgeving op de samenwerkingsakkoorden. Ook als bezinningskamer en als wetgevende instantie blijft de Senaat in deze constructie een grote bevoegdheid houden.

De SP-fractie zal dit voorstel in ieder geval steunen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Dierickx.

De heer Dierickx. — Mijnheer Erdman, u hebt in uw verslag geen melding gemaakt van onze voorstellen om aan de Senaat een beperkte opdracht te geven in verband met de beoordeling van de talrijke samenwerkingsakkoorden die de volgende jaren waarschijnlijk het licht zullen zien. De groenen hadden gevraagd dat de Senaat een evocatierecht zou krijgen, alleen om zich uit te spreken over de vraag welke rechtstreeks verkozen lichamen hun akkoord moeten geven over deze samenwerkingsakkoorden, die hoofdzakelijk door en tussen de executieve organen worden gesloten.

De Voorzitter. — Het woord is aan rapporteur Erdman.

De heer Erdman, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, alle uiteenzettingen en suggesties in het mondeling verslag weergeven, zou neerkomen op het voorlezen van het schriftelijk verslag, wat zeker niet de bedoeling kan zijn.

Ik heb wel onderstreept dat de Senaat een bijzondere rol en bevoegdheid krijgt bij de wetten die voor het concretiseren van deze samenwerkingsakkoorden nodig zijn. De heer Dierickx wil, niet ten onrechte, de inbreng van de groenen op dit vlak even in het licht stellen. Hij zal mij echter zeker niet kwalijk nemen dat ik niet alle facetten van de commissiebesprekingen in een mondeling verslag toelicht.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Pede die verslag uitbrengt over de herziening van artikel 58 van de Grondwet.

De heer Pede, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, dit verslag zal kort zijn, onder meer omdat de discussie in de commissie, allicht door de aard van het onderwerp zelf, ook beperkt was.

Zoals vermeld in de toelichting van het voorstel tot herziening van artikel 58 wordt met het nieuwe artikel een drievoudig doel nagestreefd.

Ten eerste, artikel 58 van de Grondwet wordt aangepast aan de recente herziening, op 21 juni 1991, van artikel 60 van de Grondwet betreffende de mannelijke en vrouwelijke afstamming van de Koning.

Ten tweede, door de voorgestelde verlaging van het aantal senatoren van 184 tot 71 — ik reken de senatoren van rechtswege hier niet mee — is het aangewezen een bijkomende bepaling op te nemen inzake de wijze waarop het aanwezigheidsquorum wordt bepaald. Zoniet zou dit wel eens moeilijk worden om dat te behalen.

Ten derde, voor de senatoren, waarover het in dit artikel gaat, wordt de stemgerechtigde leeftijd van 25 op 21 jaar gebracht. De bedoeling is om, zoals bepaald in het nieuwe artikel 56, *quarto*, de stemgerechtigde leeftijd van senatoren van rechtswege in overeenstemming te brengen met die welke geldt voor de andere senatoren.

Bij de bespreking van dit voorstel waren er in feite geen fundamentele tegenstellingen. Wel werden er verschillende bedenkingen geformuleerd.

De vraag werd gesteld of de aanwezigheid van leden van het Koningshuis in een wetgevende assemblée nog verantwoord is. Indien men die traditie toch in stand wil houden, vonden enkele leden dat de leden van het Koningshuis voortaan beter lid zouden zijn van de Kamer van volksvertegenwoordigers en niet van de Senaat. Volgens hen is het immers aangewezen de monarchie buiten elk institutioneel verschil tussen de deelstaten of tussen de deelstaten en de federale Staat te houden. In de voorgestelde constructie wordt de Senaat door zijn communautaire component, precies de plaats waar die geschillen op het politieke niveau ter sprake kunnen komen. Dit amendement werd echter eenparig verworpen.

Ook over de eedaflegging werden vragen gesteld. Nergens in de Grondwet is er sprake van een eedaflegging door de leden van het Koningshuis. Volgens een lid speelt de taal waarin de eed, of althans de eerste eed, wordt afgelegd, een belangrijke rol. Er werd evenwel opgemerkt dat ingevolge het nieuwe artikel 53 van de Grondwet dat reeds in de commissie werd goedgekeurd, de taalgroep waartoe de senatoren behoren, niet meer wordt bepaald door de eedaflegging, hoewel dit voor sommigen onder hen nu nog het geval is.

Een lid verwees naar de herziening van de artikelen 60 en 61 van de Grondwet tijdens de vorige legislatuur, waarbij werd afgestapt van de Salische wet, en naar de verklaringen die bij die gelegenheid werden afgelegd over de juiste draagwijdte van de termen «natuurlijk nakomelingschap» en «kinderen van de Koning». Het lid diende een amendement in om in het nieuwe artikel 58 een verwijzing naar artikel 60 in te lassen. Na een duidelijke vermelding in het verslag dat in artikel 58 alleen dezelfde personen kunnen zijn bedoeld als in artikel 60 en dat artikel 58 aan die interpretatie niets kan wijzigen, wordt het amendement ingetrokken.

Het enig artikel werd ongewijzigd eenparig aangenomen door de 18 aanwezige leden. Het verslag werd eveneens eenparig goedgekeurd. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Benker pour faire rapport sur la révision de l'article 115, alinéa premier, et sur la révision du titre III, chapitre IIIbis de la Constitution.

M. Benker, rapporteur. — Monsieur le Président, je suis chargé de vous présenter le rapport de la discussion qui a eu lieu en commission de Révision de la Constitution au sujet de deux articles.

Il s'agit en premier lieu d'insérer, après l'article 107ter, un nouvel article 107ter bis. Cette insertion fait partie de l'ensemble des propositions révisant la Constitution et visant à achever la structure fédérale de l'Etat.

Une longue discussion a rendu plus claire la portée de cet article. La procédure du règlement des conflits d'intérêts reste inchangée, à l'exception du fait que le Sénat se substitue à la Chambre.

En ce qui concerne la distinction entre les conflits de compétence et les conflits d'intérêts, on a souligné que les premiers sont des conflits de type juridique, alors que les seconds sont avant tout des conflits d'ordre politique. On ne peut demander à une juridiction d'apprécier l'opportunité d'une décision, la manière dont une Communauté ou une Région a l'intention d'exercer ses compétences. La logique du système institutionnel belge veut que ce genre de conflits soient soumis à une assemblée politique au sein de laquelle les entités fédérées sont représentées; à l'avenir, il appartiendra au Sénat de se forger une opinion et de rendre un avis motivé. Il a été indiqué également que toutes les réformes qui sont intervenues depuis vingt ans en Belgique ont toujours été fondées sur un code de bonne conduite.

Certains membres de l'opposition ont introduit des amendements en ordre principal et en ordre subsidiaire, demandant que le Sénat se prononce, par voie d'avis motivé adopté à majorité spéciale, sur des conflits d'intérêts entre les assemblées qui légifèrent dans notre pays. Ils ont également demandé que cet article n'entre en vigueur qu'après consultation populaire. Tous les amendements ont été rejetés par 14 voix contre une.

Le nouvel article 107ter bis sera libellé comme suit: «Le Sénat se prononce, par voie d'avis motivé, sur les conflits d'intérêts entre les assemblées qui légifèrent par voie de loi, de décret et de règle visées à l'article 26bis, dans les conditions et suivant les modalités que la loi détermine.» Cet article unique a été adopté par 15 voix contre une.

La proposition de révision de l'article 115 de la Constitution compte également parmi celles qui visent à achever la structure fédérale de l'Etat. Elle revêt une grande importance puisqu'elle prévoit que le Sénat fixe sa dotation en toute autonomie.

La portée de cet article est claire: à l'avenir, la Chambre sera seule compétente pour voter sa dotation et le Sénat sera seul compétent pour voter la sienne, la Chambre ne pouvant se prononcer sur la dotation du Sénat, le Sénat ne pouvant se prononcer sur celle de la Chambre.

Les dotations ne feront donc plus partie des comptes et du budget; elles constitueront un document distinct. Cette disposition consacre l'autonomie du Sénat. Le nombre réduit de sénateurs ne doit pas constituer un handicap, pour autant que le Sénat puisse se donner des moyens suffisants.

Deux amendements déposés ont été rejetés par 14 voix contre 2, le premier supprimant la disposition transitoire, le second soumettant l'entrée en vigueur de cet article au résultat d'une consultation populaire sur celui-ci.

Ces amendements ont été rejetés par 14 voix contre 2.

Je remercie les membres de la commission de leur travail constructif lors des réunions de la commission de la Révision de la Constitution; je remercie également le personnel administratif de cette commission du travail exemplaire qu'il a fourni durant cette période d'activité intense. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Pedé.

De heer Pedé. — Mijnheer de Voorzitter, in het Sint-Michielsakkoord van 28 september 1992 lees ik onder de titel «Voorstellen tot vervollediging van de federale staatsstructuur»: «De staatshervorming is nog niet voltooid. Reeds geruime tijd werden initiatieven genomen ter voltooiing van de staatshervorming. De twee meest recente en constructieve initiatieven zijn de gemengde parlementaire commissie voor de Hervorming der Instellingen en de dialoog van Gemeenschap tot Gemeenschap. Beide geven ze aan in welke zin de meerderheid van de politieke wereld de staatshervorming wenst te voltooien. Uit beide initiatieven blijkt dat er vijf punten op de agenda van de voltooiing van

de staatshervorming staan: de bevoegdheden, de instellingen, de financiering, de provincie Brabant en de bescherming van de minderheden.»

Daarmee meen ik te begrijpen dat volgens de onderhandelaars — met andere woorden de Regering of de meerderheid — de staatshervorming zal zijn afgerond wanneer deze voorstellen door het Parlement zijn goedgekeurd.

Sinds de Sint-Michielsdag worden echter allerlei tegenstrijdige berichten de wereld ingestuurd. Zo zei de heer Van Grembergen in de Vlaamse Raad: «Al wie zegt dat het Sint-Michielsakkoord een eindpunt is, vergist zich.» De heer Van Rompuy verklaarde ongeveer hetzelfde: «Deze staatshervorming is geen eindpunt.» De SP bleef voorzichtig.

Mijnheer de Eerste minister, is de staatshervorming, wat de instellingen, de bevoegdheden en de derde fase betreft, met het Sint-Michielsakkoord definitief afgerond? U hoeft mij niet te antwoorden dat een Grondwet geen statistische wet is en dat zij af en toe moet worden aangepast, dat zij een zekere dynamiek bevat en dat men rekening moet houden met de omstandigheden. Dat is niet de essentie van mijn vraag. Ik vraag u of de staatshervorming, die is gestart in 1970, in 1980 en 1988 is vervolledigd en die nu haar voltooiing nadert, op dit punt als beëindigd kan worden beschouwd? Of is dit slechts een tussenstadium?

Het ogenblik is aangebroken waarop u uw eigen mening en het standpunt van de Regering kenbaar moet maken. U mag er zich niet van afmaken door te zeggen dat er altijd wel iets verandert. U weet al te best wat de bedoeling is van mijn vraag, en ik neem aan dat u ze duidelijk zal kunnen beantwoorden.

Wat u vroeger met betrekking tot de aanpassing van de Grondwet en van de gewone wetten door uw coalitiepartners hebt doen slikken, grenst aan het ongelooflijke.

Ons standpunt is duidelijk: vooraf moeten sommige aanpassingen uit het verleden opnieuw worden geëvalueerd en moet worden nagegaan of zij nog stroken met de goede staatsinrichting.

Als voorbeeld verwijs ik naar wat in de Senaat besproken en goedgekeurd werd in de loop van 1988 ten behoeve van de vorming van de toenmalige Regering. Ik wil vooral wijzen op de schade die door uw voorstellen aan verschillende wetten werd aangericht: de gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet op de OCMW's, de wetgevende verkiezingen, de Europese verkiezingen en de Grondwet. Ik wil hier niet over uitweiden, maar kan niet nalaten te zeggen dat geen enkele van de maatregelen werd ingetrokken. Al deze eigenaardige en weinig functionele maatregelen worden in stand gehouden. Het gaat onder meer over het onweerlegbaar vermoeden van de taalkennis bij de gemeentelijke mandatarissen en leden van het OCMW voor een groot aantal gemeenten. Verder werd een duivelse regeling ingevoerd voor de burgemeester en de voorzitter van het OCMW waarbij u het gebruik van de taal verving door een taalkennis. Wij kennen de rechtstreekse verkiezing van schepenen en van leden van de OCMW's in acht gemeenten, die zonder coalitie en zonder programma worden bijeengebracht. Zij moeten bij consensus beslissen, zoniet beslist de gemeenteraad. In geen enkele gemeente van het rijk mag nog iets anders worden opgenomen in de notulen van het college van burgemeester en schepenen dan de beslissingen. Er mag dus geen uitleg meer worden gegeven.

Dan is er ook nog de afschuwelijke regeling voor de bestendige deputatie en de gouverneur van Limburg waarbij bepaalde bevoegdheden van die deputatie naar de gouverneur werden overgebracht en waar een college van tien gouverneurs de gouverneur advies moet geven. Daardoor werd de gouverneur van Limburg als het ware onder voorgedij geplaatst.

Mijnheer de Eerste minister, moeten al deze zaken die uit uw trukendoos zijn gekomen nog altijd in stand worden gehouden?

De heer Arts. — Zij functioneren!

De heer Pedé. — Zij functioneren zeer goed, dat moet u maar eens ter plaatse aan de mensen vragen. U komt uit die streek, u moet dat ook weten. Ik vind het nogal kras dat de gouverneur van

Limburg voor zijn administratief toezicht eerst het advies van zijn negen collega's moet vragen. Een wetgeving wordt gemaakt voor alle gouverneurs en niet voor één.

De heer Arts. — De pacificatie in Voeren is nog nooit zo efficiënt geweest als nu.

De heer Pede. — Als dat de prijs van de pacificatie is... Behoort ook tot die prijs voor de pacificatie de onvoorstelbare regeling waarbij men voor wetgevende en Europese verkiezingen zijn stem in een ander Gewest mag uitbrengen? Vindt u het een goede maatregel dat sinds 1988 de mensen uit Voeren mogen stemmen in Aubel? Is het nodig een dergelijk systeem in stand te houden, wanneer we nu komen tot een federaal stelsel dat steunt op de homogeniteit van de Gewesten?

Dat het systeem wel degelijk in stand wordt gehouden blijkt duidelijk uit artikel 53, paragraaf 5, waarin wordt bepaald: «Voor de verkiezing van de senatoren bedoeld in paragraaf 1, 1° en 2°» — namelijk de 25 en 15 rechtstreeks verkozen senatoren, dus 40 in totaal — «is de stemming verplicht en geheim. Zij heeft plaats in de gemeente, behoudens de bij wet gestelde uitzonderingen», dit wil zeggen de uitzonderingen waarover ik het zojuist had. Het is helemaal verkeerd een dergelijk systeem in stand te houden. Men moet het hele systeem herzien, afstappen van vroeger genomen maatregelen die niet meer kaderen in het huidige stelsel en een duidelijke lijn trekken voor de Gewesten en de samenstelling van de Senaat.

Artikel 53, paragraaf 6, tweede lid, is een ander belangrijk punt dat reeds in de commissie werd besproken, dat de heer Lallemand in zijn verslag heeft aangehaald en waarop ik geen al te duidelijk antwoord heb gekregen. Het bepaalt immers: «De wet regelt de verkiezing van de senatoren bedoeld in paragraaf 1, 3° tot 5°» — dat zijn de 21 senatoren die ook deel uitmaken van een Gemeenschapsraad — «met uitzondering van de nadere regels die overeenkomstig een wet, aangenomen met de meerderheid bepaald in artikel 1, laatste lid, door de Gemeenschapsraden, ieder wat hem betreft, bij decreet worden gesteld. Dat decreet moet worden aangenomen met tweederde meerderheid van de uitgebrachte stemmen, op voorwaarde dat de meerderheid van de leden van de betrokken Raad aanwezig is.»

Wanneer ik dit in verband breng, zoals de heer Lallemand heeft gedaan, met artikel 59bis, paragraaf 1, van de Grondwet, dat bepaalt dat er een Raad en een Executieve van de Vlaamse Gemeenschap en een Raad en een Executieve van de Franse Gemeenschap zijn waarvan de samenstelling en de werking worden bepaald door een wet, die moet worden goedgekeurd met de bijzondere meerderheid bepaald in artikel 1, laatste lid, van de Grondwet — de helft in iedere taalgroep en een tweederde meerderheid in het geheel van Kamer of Senaat — dan constateer ik dat artikel 53, paragraaf 6, een overtreding is van de Grondwet. Men kan aan de Gemeenschapsraden niet de bevoegdheid geven, al was het maar gedeeltelijk, om senatoren aan te wijzen. Volgens artikel 59bis kan alleen de wetgever deze bevoegdheid uitoefenen en niet de Gemeenschappen of de Gewesten. Toch blijft nog een bijzondere wet vereist, niet zozeer omwille van de gekwalificeerde meerderheid, maar vooral om aan te duiden dat die bijzondere wet als het ware een verlengstuk is van de Grondwet.

Mijnheer de Eerste minister, dit artikel kan onmogelijk worden goedgekeurd op de wijze zoals u het voorstelt omdat dat artikel de weg had moeten volgen via artikel 59bis en via de procedure, voorzien in artikel 131 van de Grondwet. Aangezien artikel 59bis niet voor herziening vatbaar is verklaard kunt u de inhoud van artikel 59bis niet wijzigen. Dat is wel degelijk tegen de grondwettelijke procedure in.

Ook een ander punt wil ik hier aanklagen. Zowel in het Parlement als in de meeste partijprogramma's zijn stemmen opgegaan om bij het doorvoeren van de derde fase te zorgen voor eenvoudige en doorzichtige instellingen en voor de afschaffing van het dubbel mandaat. Ik kom tot de conclusie dat u een meester bent in ingewikkelde, verwrongen constructies. Dit gewrocht heeft immers niets te maken met eenvoudige en doorzichtige instellingen. Hoe kan het ook anders als uw tactiek erin bestaat met elke partij afzonderlijk verschillende akkoorden te sluiten om achteraf te pogen er een geheel, «een soep», van te maken.

Ter illustratie geef ik even een overzicht van de verkiezing van de leden van Kamer, Senaat en Raden volgens uw voorstellen. In de Raden zullen drie soorten parlementsleden zetelen, de rechtstreeks verkozenen, de leden aangeduid door de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en de senatoren gecoöpteerd door de Raden, met raadgevende stem. Er zullen minstens drie en waarschijnlijk meer kieskringen zijn. Voor het Waalse Gewest geldt de kieskring van de Kamer, voor de Kamer en de Vlaamse Raad de kieskring van de Senaat, voor de Senaat de Europese kieskring en er komen eventueel nog andere kieskringen, door de Raden zelf met een tweederde meerderheid te bepalen. De kiesterminj zou vier jaar bedragen voor de Kamer en de Senaat, tenzij in geval van ontbinding van de Kamer, wat gebeurt als een motie van wantrouwen wordt aangenomen en niet onmiddellijk een nieuwe Eerste minister wordt aangeduid of een nieuwe regeringsploeg aantreedt. In dat geval wordt automatisch ook de Senaat ontbonden. De kiesterminj is dus principieel vier jaar voor Kamer en Senaat, vijf jaar voor de Raden en zes jaar voor de provincies en de gemeenten.

Een ander punt is de afschaffing van het dubbel mandaat. In de Senaat zullen 21 leden zetelen die tezelfdertijd zetelen in de Vlaamse Raad, de Waalse Raad, de Franse Gemeenschapsraad en de Duitse Gemeenschapsraad. In de Vlaamse Raad en in de Franse Gemeenschapsraad zullen er respectievelijk 6 en 9 leden uit de Hoofdstedelijke Raad komen.

Mijnheer de Eerste minister, ik vraag mij af of u de gevolgen van een dergelijke constructie goed hebt ingeschat. Met het dubbel mandaat hebben wij toch enige ervaring. Een eerste nadeel bestaat erin dat men aan dezelfde mandatarissen vraagt om dezelfde zaken nationaal en op andere momenten regionaal te evalueren. Er kan dus tegenstrijdigheid ontstaan, vooral bij degenen die in de ene Kamer in de meerderheid en in de andere Kamer in de oppositie zitten, maar dit is iets dat geleidelijk aan verdwijnt.

Een tweede negatief aspect van ons huidige systeem van dubbel mandaat is de verdeling van de tijd, meer bepaald het opmaken van een schema voor de vergaderingen van het nationaal Parlement en de Raden. Welke dagen worden voorbehouden voor het nationaal Parlement en welke voor de Raden? Nu kan dit vrij gemakkelijk worden opgelost omdat allen die erbij betrokken zijn een dubbelmandaat uitoefenen en er dus belang bij hebben om ervoor te zorgen dat ze voor beide mandaten voldoende tijd vrijmaken. De agendacommissie van de vijf voorzitters regelt de vergaderingen vrij vlot, op enkele uitzonderingen na, maar die kennen we allemaal.

Als de toekomstige Senaat zou willen vergaderen, dan zal men rekening moeten houden met de 21 leden, die ook lid zijn van hetzij de Vlaamse Raad, hetzij de Franse Gemeenschapsraad, hetzij de Duitstalige Raad. Op een totaal van 71 leden mogen 21 leden toch niet worden verwaarloosd.

De Raden zullen volkomen onafhankelijk zijn en dus volkomen onafhankelijk van elkaar kunnen vergaderen, wat nu nog niet het geval is. De meerderheid in die Raden zal zich allit niet gebonden voelen door die enkele leden met een dubbel mandaat.

Ik breng de woorden van rapporteur Erdman in herinnering die het had over het evocatierecht van de Senaat. Op verzoek van 15 leden van de Senaat kan een in de Kamer goedgekeurd ontwerp of voorstel in bespreking worden gebracht in de Senaat. De heer Erdman heeft ook gewezen op de termijnen, die kunnen variëren. Ze kunnen worden opgeschort, bijvoorbeeld in het parlementair reces, of ingekort in spoedvereisende gevallen. De kortste termijn is volgens mij 7 dagen, maar er zijn ook termijnen van 15 of 60 dagen.

Als de Senaat wordt bijeengeroepen om te beslissen ingevolge het evocatierecht en als dezelfde dag een vergadering is belegd in de Vlaamse Raad of in de Franse Gemeenschapsraad, vraag ik me af hoe de Senaat de termijnen van het evocatierecht kan eerbiedigen. Als gevolg van de onafhankelijkheid van de wetgevende organen, die zelf bepalen wanneer ze vergaderen, wat ze bespreken en wanneer ze stemmen, zullen er problemen opduiken. Ik voorspel nu reeds dat deze volkomen autonome instellingen, voor hun leden met een dubbelmandaat, conflictsituaties zal veroorzaken. Hoe zullen deze instellingen operationeel kunnen zijn?

Een andere vaststelling is dat de senatoren worden verkozen voor een periode van vier jaar en de leden van de Raden voor een periode van vijf jaar. De Raden zullen dus telkens nieuwe leden

voor de Senaat moeten aanduiden, en dit waarschijnlijk ook tijdens een regeringsperiode. Dit is niet zo erg, maar men had het kunnen vermijden door dezelfde kiesterminnen vast te leggen.

De Gemeenschappen of Gewesten zullen bevoegd worden om via een decreet met een bijzondere meerderheid het aantal politieke mandatarissen in de Raden en in de Executieven te verhogen. Dit kadert in de constitutieve autonomie, die weliswaar enkel zal worden toegekend aan de Vlaamse Raad, de Franse Gemeenschapsraad en de Waalse Gewestraad, maar niet aan de Brusselse Hoofdstedelijke Raad of aan de Raad van de Duitstalige Gemeenschap.

Volgens de rechtsleer is de autonomie, die een van de grondbeginselen van de federale Staat vormt, niet absoluut. De autonomie van de deelstaten is beperkt door het grondwettelijk bestel van de federale Staat. Dat federaal grondwettelijk bestel legt de deelstaten bepaalde principes op, zoals democratische principes of bepaalde vormen van organisatie, bijvoorbeeld, het aantal organen en de samenstelling ervan.

Daaruit blijkt mijns inziens dat de voorwaarde van een bijzondere meerderheid alleen niet volstaat. Het is toch niet denkbaar dat een van de hierboven opgesomde Raden op elk ogenblik zijn ledenaantal kan verhogen of verlagen met als enige voorwaarde dat er hiervoor een bijzondere meerderheid is, terwijl het federale Parlement dit enkel kan wanneer het voldoet aan de procedure voor herziening van de Grondwet vastgelegd in artikel 131 van de Grondwet.

Men kan zich ook aanvragen wat de verhouding zal zijn tussen de Franse Gemeenschapsraad, enerzijds, en de Waalse Gewestraad, anderzijds. Op grond van de constitutieve autonomie kan de Franse Gemeenschapsraad zijn ledenaantal bepalen los van de Waalse Gewestraad, die op zijn beurt ook het recht heeft zijn ledenaantal te bepalen. Is het mogelijk dat de Franse Gemeenschapsraad zijn ledenaantal dermate wijzigt, dat hij meer leden van de Waalse Gewestraad zou moeten opnemen dan die laatste Raad er eigenlijk heeft? Wat gebeurt er indien de Waalse Gewestraad zijn ledenaantal verhoogt? Gaat deze beslissing dan onmiddellijk doorwerken op het ledenaantal van de Franse Gemeenschapsraad of dient de Franse Gemeenschapsraad zich hierover eerst te beraden? In dit laatste geval zou de Franse Gemeenschapsraad kunnen weigeren het ledenaantal aan te passen, zodat een aantal leden van de Waalse Gewestraad niet zullen kunnen zitten in de Franse Gemeenschapsraad. Hoe is dit te verzoenen met de eis van rechtstreekse verkiezing en de daaruit voortvloeiende representativiteit? Welke instelling zal bepalen welk lid van de Waalse Gewestraad in de Franse Gemeenschapsraad zal mogen zitten?

Mijnheer de Eerste minister, ik heb gewezen op verschillende anomalieën in de door de Regering, de onderhandelaars of de meerderheid ingediende voorstellen. Mijn opmerkingen kunnen niet zomaar worden weggewuifd. Ik weet dat u zich er in uw antwoord doorgaans nogal gemakkelijk van afmaakt, maar ik vraag deze keer toch een ernstig antwoord. Ik wil een ernstig antwoord over de grondwettigheid van de invoering van het artikel dat de Gewestraden de mogelijkheid geeft de verkiezing van bepaalde senatoren bij decreet te organiseren. Ik wil ook een ernstig antwoord op mijn opmerking over de werkbaarheid van al die verschillende wetgevende organen, waarin sommige leden over een dubbel mandaat beschikken. Ik wil ook een ernstig antwoord op het probleem van de stringente evocatietermijnen

die in artikel 41 aan de Senaat worden opgelegd, die weliswaar kunnen worden opgeschort, maar ook door de Regering kunnen worden ingekort. Deze zaken zijn toch zeer belangrijk voor de werking van onze instellingen. Wij maken hier een vernieuwende basiswetgeving. Indien al deze zaken worden goedgekeurd, zal ons land nieuwe instellingen krijgen. Zullen die echter kunnen werken? Ik heb daarover de grootste twijfels en degenen die naar mij hebben geluisterd, zullen wellicht ook wel vragen hebben over de operationaliteit van deze instellingen.

De heer Arts. — U hebt enkele terechte kritische opmerkingen gemaakt, mijnheer Pede, die bijdragen tot het debat. U biedt aan samen na te denken over een verbetering ter zake. Is het juist dat de partij waarvan u de woordvoerder bent als stelling blijft verkon- dingen dat zij « maar » voor een Senaat is van de Gemeenschappen bestaande uit leden van de Gemeenschapsraden, wat opnieuw een dubbel mandaat betekent en dat zij voor het overige geen voor- stander is van het handhaven van het tweekamerstelsel? Is dat uw tegenvoorstel?

De heer Pede. — Mijnheer Arts, ik heb de gewoonte om over de goede en de slechte kanten van een ontwerp te spreken. Onze partij is inderdaad voorstander van een Senaat van de Gemeen- schappen. Ook de heer Erdman heeft gezegd dat zijn partij eraan getwijfeld heeft welke weg zij zou opgaan.

Ik moet hier niet pleiten voor zaken die hier niet ter discussie staan. Ik moet hier ook geen opmerkingen maken over zaken die in de commissie niet werden besproken.

De heer Arts. — U hebt een amendement ingediend.

De heer Pede. — Mijnheer Arts, wij hebben het recht om gelijk welk amendement in te dienen. Ik meen niet dat wij daarover uw advies moeten inwinnen.

Wanneer de Regering of de meerderheidspartijen op basis van het Sint-Michielsakkoord aan de Senaat voorstellen voorlegt, dan is het onze plicht over die voorstellen te spreken. Ik heb er twee essentiële zaken over gezegd. Ten eerste, de grondwettelijkheid is betwistbaar. Een jurist kan daaraan niet zomaar voorbijgaan.

De heer Arts. — Ik heb ook gezegd dat u goede vragen hebt gesteld.

De heer Pede. — Ten tweede, er kunnen vragen worden gesteld bij de werkbaarheid van onze instellingen in de toekomst. Ik zie niet in hoe deze zullen kunnen functioneren.

U moet mij niet trachten af te leiden met de visie van onze partij over de toekomst van ons land. Wij praten hier over wat u onder mekaar hebt bekookst. (*Applaus.*)

M. le Président. — Nous poursuivons cette discussion cet après-midi à 15 heures.

Wij zetten deze bespreking voort vanmiddag om 15 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 11 h 55 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten om 11h 55 m.*)